

Fjárfestum í menntun

Mannréttindi, jöfnuður og félagslegt réttlæti eru grunnur menntastefnu Samfylkingarinnar. Menntun opnar fólki dyr sem áður voru lokaðar og eykur lífsgæði og líf skjör þeirra sem hennar njóta. Hún er forsenda félagslegs hreyfanleika og öflugasti samherji okkar í viðureigninni við stærstu viðfangsefni samtímans. Með þekkingu og vísindi að vopni getur mannkynið snúið af braut hamfarahlýnunar.

Samfélag okkar er í miðri tæknibyltingu sem hefur þegar breytt daglegu lífi okkar, atvinnugreinum og lýðræðisvitund. Hrun ferðageirans, einnar þriggja stoða atvinnulífsins, atvinnuleysi og hrun í gjaldeyristekjum sýnir enn frekar mikilvægi þess að leggja áherslu á uppbyggingu þekkingargreina á Íslandi. Auðlindir hugans eru ótakmarkaðar og þær viljum við virkja í mun meira mæli.

Nýsköpun samfélaga er lykill að bættum lífsgæðum almennings og markviss uppbygging nýsköpunargreina er leið okkar út úr efnahagskreppunni sem við göngum nú í gegnum. Nýsköpun verður ekki til í tómarúmi heldur byggir á menntun, reynslu og þekkingu einstaklinganna sem mynda mannauð þessa lands. Aðgangur allra að gæðamenntun hefur aldrei verið mikilvægari en nú og hann þurfum við að tryggja með öllum ráðum. Fjárhagur má aldrei koma í veg fyrir nám, hvort sem um er að ræða á leikskólastigi, í grunnskólum, framhalds- og menntaskólum, iðn- og starfsnámi eða háskólanámi. Þá er mikilvægt að stíga afgerandi skref til að efla geðheilbrigði í menntastofnunum landsins, meðal annars með því að tryggja aðgengi nemenda að sálfræðingum, félagsráðgjöfum og öðrum sérmenntuðum starfsmönnum á öllum skólastigum.

Framtíðin er núna. Gervigreind gefur vélum áður óþekkta hæfni til að leysa verkefni og störf sem fólk með háskólamenntun, sérhæfðir starfsmenntun og ófaglært sinni áður. Mikil tækifæri felast í tækniframförum en einnig ógnir ef ekki er rétt haldið á málum. Samfylkingin leggur því sérstaka áherslu á að menntun einstaklinganna í nútíma- og framtíðarsamfélagi.

Vald á íslenskri tungu, það að geta lesið og tjáð sig, hvort sem er á töluðu eða rituðu máli, er forsenda aðgangs að samfélaginu og þeim tækifærum sem það býður. Við leggjum áherslu á jöfn tækifæri allra til náms og virkrar þátttöku á öllum skólastigum. Í því skyni viljum við tryggja að allir nemendur af erlendum uppruna fái fyrsta flokks íslenskukennslu, frá leikskóla upp í háskóla, um leið og þeim er veitt sem best aðstoð við móðurmálskennslu. Aðlögun innflytjenda innan skólakerfisins er forsenda virkrar þátttöku í íslensku samfélagi.

2.1. Leikskólar – tungumálið er lykillinn að samfélaginu

Farsæld samfélaga og einstaklinganna sem byggja þau grundvallast á menntunarstigi þeirra. Menntun er lykillinn að velmegun og félagslegu réttlæti. Þegar þjóðir heimsins eru bornar saman blasir við að leiðin til að tryggja sem flestum jöfn tækifæri í lífinu er jafn aðgangur að gæðamenntun. Tungumálið okkar er lykillinn að samfélaginu og lítil íslenskukunnátta er oftast en ekki grunnurinn að miklum ójöfnum. Menntakerfið okkar er mikilvægasta jöfnunartæki samfélagsins og það þarf að nýta með markvissum

hætti. Að sama skapi er mikilvægt að börnin sem nú vaxa úr grasi sjái tækifæri á Íslandi og vilji byggja hér samfélag framtíðar.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að stuðningur við máltöku og íslenskufærni hefjist strax í leikskóla, enda grunnurinn að lestrarfærni og árangursríkum samskiptum,
2. að málörvun og málefling verði forgangsverkefni í leik- og grunnskólum landsins,
3. að leikskólar og grunnskólar bjóði upp á íslenskukennslu og öfluga málörvun fyrir börn með íslensku sem annað mál,
4. að snemmtæk íhlutun og viðeigandi stuðningur verði hluti af leikskólastarfinu,
5. að leikskólinn verði eflur sem fyrsta skólastigið og gjaldtöku haldið í lágmarki,
6. að brúa bilið á milli fæðingarorlofs og leikskóla og
7. að fjölga ungbarnadeildum á leikskólum.

2.2 Grunnskólar – tækifæri til að gera betur

Niðurstöður PISA kannana sýna að við getum staðið okkur betur þegar litið er til þeirrar grunnfærni sem ungmenni þurfa til að takast á við þegar komið er á næstu skólastig. Fimmtungur nemenda fær ekki stuðning við heimanám hjá foreldrum og forráðamönnum og rannsóknir sýna að skýrt samhengi er á milli menntunarstigs foreldra og gengis nemenda í grunnskóla. Enginn vafi leikur á því að menntun er valdeflandi og skilar hvert ár í námi sér í hærri ævitekjum einstaklinganna. Við viljum tryggja að allir nemendur hafi jafnan aðgang að upplýsingum, námsráðgjöf, fyrirmyndum og viti hvaða valkostir standi þeim til boða.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að allir nemendur byggi upp trausta þekkingu í grunnfærninámsgreinunum lestri, stærðfræði og náttúrufræði,
2. að áhersla verði lögð á raungreinar, forritun og tölvufærni, auk verk- og tæknináms sem miðar að því að örva enn frekar skapandi og gagnrýna hugsun,
3. að stuðningur við heimanám verði hluti af skóladeginum,
4. að lögð verði áhersla á samstarf grunnskóla og framhaldsskóla um stuðning við nemendur, m.a. með öflugri námsráðgjöf til að draga úr líkum á brottfalli þeirra úr framhaldsskólum,
5. að grunnskólanám sé að fullu gjaldfrjálst, þar með talin námsgögn,
6. að nemendur með annað móðurmál en íslensku fái markvissa íslenskukennslu þeim að kostnaðarlausu sem fléttað er inn í skóladaginn,
7. að skapa nemendum með íslensku sem annað mál tækifæri til að auka tíma þeirra í íslensku málumhverfi, t.d. á formi námskeiða eftir skólatíma og sumarskóla,
8. að framleitt verði vandað námsefni í íslensku fyrir alla aldurshópa nemenda með íslensku sem annað mál og námsefni í öðrum námsgreinum aðlagð,
9. að skóli margbreytileikans standi öllum til boða og fjármögnun hans sé tryggð,

10. að öll börn og ungmenni eigi möguleika á að stunda faglegt íþrótt- og tómstundastarf, og hafi aðgang að gjaldfrjálsum listnámi á grunnskólastigi,
11. að staðið verði við loforð um sérstaka frístundastyrki til barna tekjulágra foreldra,
12. að hreyfingu verði með markvissum hætti fléttað inn í skóladag grunnskólabarna, og
13. að starfsumhverfi og kjör kennara og annars starfsfólks í skólum verði bætt.

2.3 Fjölbrauta- og menntaskólar – menntun fyrir alla

Allir landsmenn eiga að hafa tækifæri til að afla sér fjölbreyttrar menntunar á framhaldsskólastigi, óháð búsetu, kyni, aldri og fötlun. Mikilvægt er að tryggja fullorðnu fólki menntunarmöguleika í framhaldsskólakerfinu. Nú geta nemendur sem eru 25 ára eða eldri ekki verið öruggir um að fá inngöngu í framhaldsskóla og þeim vísað í töluvert dýrara einkarekið nám, ætli þeir að sækja sér aukna menntun og styrkja stöðu sína. Brottfall í íslenskum framhaldsskólum er um 30% og kannanir sýna að skortur á áhuga á viðfangsefninu er ein ástæðanna. Þar sem námslán eru eingöngu veitt til starfsnáms og háskólanáms hafa efnalitlir framhaldsskólanemendur engin önnur úrræði en að vinna mikið með námi, sem eykur líkur á brotthvarfi. Þá skortir aðgengi upplýsingum um framtíðarmöguleika um leið og gæta þarf að því að aðgengi að fyrirmyndum búi ekki til ómeðvitaða, innbyggða stéttaskiptingu í íslenskt menntakerfi og samfélag. Menntun fyrir alla þýðir að nemendur eiga að geta sótt það nám sem þeir hafa áhuga á, slíkt val þarf að byggja á upplýsingum en ekki þrýstingi og ímyndarherferðum.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að efnalitlir nemendur hafi aðgang að styrkjum til að geta stundað framhaldsskólanám, líkt og tíðkast á öðrum Norðurlöndum,
2. að fjármagni verði veitt í námsefnisgerð sem er í takt við þróun og fjölbreytileika náms í framhaldsskólum landsins,
3. að efla alla stoðþjónustu á framhaldsskólastigi til að minnka brotthvarf (náms- og starfsráðgjöf og sálfræðiþjónustu)
4. að boðið verði upp á íslensku sem annað mál í öllum framhaldsskólum (sem áfanga eða námsgrein) og auka þannig valmöguleika nemenda með íslensku sem annað mál,
5. að allir nemendur með íslensku sem annað mál fái fyrsta flokks íslenskukennslu, auk þess að þeim verði veitt sem best aðstoð við móðurmálskennslu, frá leikskóla upp í háskóla,
6. að nemendur með íslensku sem annað mál geti valið hvað þeir læra. Í dag eru þeir sem eru ekki sterkir í íslensku að læra eingöngu íslensku á framhaldsskólastigi og byrja námið upp á nýtt þegar því lýkur. Það veldur brotthvarfi,
7. að framhaldsskólarnir geti mætt menntunarþörf á þeim landsvæðum sem þeir starfa, hvort sem er í bóknámi eða starfsnámi, og
8. að framhaldsskólum verði gert kleift að þróa sí- og endurmenntun fyrir öll aldursskeið í takt við tækniframfarir nútímans.

2.4 Verk- og starfsnám – áhugi leiðir til velgengni

Ísland er í þriðja lægsta sæti meðal OECD landanna þegar litið er til sóknar í iðn- og starfsnám. Hluta skýringarinnar er að finna í skorti á náms- og starfsfræðslu fyrir börn og unglinga enda sýna rannsóknir að áhugi leiðir til velgengni á meðan óígrundað námsval er líklegra til að valda brottfalli. Starfsmenntun og starfsþjálfun þarf að vera aðgengileg til að auka sveigjanleika á vinnumarkaði og mæta sameiginlegum þörfum atvinnulífs og atvinnuleitenda fyrir nýsköpun í takti við hraða tækniþróun. Nauðsynlegt er að efla iðnnám sem og annað starfsnám á framhaldsskólastigi.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að auka fræðslu um iðn- og tækninám, í samstarfi við atvinnulífið, stéttarfélög og starf framhaldsskóla,
2. að tryggja að raunfærni verði metin til námseininga,
3. að markviss náms- og starfsfræðsla verði hluti af námi efstu bekkja grunnskóla,
4. að erlendar námsgráður verði metnar til launa og inn í annað nám á Íslandi,
5. að boðið verði upp á starfstengda íslenskukennslu, og
6. að unnið verði að því í samstarfi við aðila vinnumarkaðarins að fólk af erlendum uppruna geti sótt sér íslenskukennslu á vinnutíma án tekjutaps.

2.5 Nám fólks með fötlun – öll eiga rétt á námi á öllum skólastigum

Öll eigum við rétt á að mennta okkur eins og kemur fram í Sáttmála Sameinuðu þjóðanna um málefni fatlaðs fólks.. Á Íslandi á að vera jafnrétti til náms en þrátt fyrir að jákvæð skref hafi verið stigin er enn mikið verk að vinna. Það eru ólíkar hindranir sem mæta fólki með ólíka færni og hæfni og með því að hanna og vinna að inngildandi aðgengilegu skólakerfi á öllum skólastigum þá komumst við nær því markmiði að það sé í raun jafnrétti til náms.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að menntastofnanir á öllum skólastigum séu inngildandi og aðgengilegar,
2. að menntastofnanir fái fjármagn og faglegan stuðning til þess að verða inngildandi og aðgengilegar,
3. að fötluðum nemendum sé tryggð fullnægjandi aðstoð á skólatímum, við allt sem viðkemur virkri þátttöku í námi og almennu skólastarfi,
4. að veita fjárhagslegan og faglegan stuðning til að unnt sé að veita öllum nemendum þá þjónustu sem þeir þurfa í skóla margbreytileikans,
5. að gefa nemendum sem þurfa stuðning eða skipulag í námi sínu vegna fötlunar, veikinda eða annarra áskorana tækifæri til að stunda nám og vera virkir þátttakendur á sínum forsendum,
6. að fullorðnu fólki með þroskahömlun bjóðist fjölbreytt nám að loknu námi í framhaldsskólum,
7. að fötluðu fólki bjóðist fjölbreytt símenntun, starfsþjálfun og fullorðinsfræðsla,
8. að auka þekkingu kennara og kennaranema, með menntun og endurmenntun, á inngildandi kennsluaðferðum og sérhæfni hvað varðar fatlaða nemendur,
9. að veita fólki með skerta starfsgetu og fólki sem fær örorkubætur fjárhagslegan stuðning til að mennta sig og endurmennta, og

10. að viðhafa samráð við fatlað fólk og hagsmunasamtök þeirra hvað varðar alla stefnumótun.

2.6 Háskólar og rannsóknir – aflvaki félagslegs hreyfanleika

Háskólar eru lykillinn að því að skapa samfélag jöfnuðar og þekkingar á Íslandi. Háskólamenntun er afl til félagslegs hreyfanleika. Bakgrunnur, fjárhagur og félagsleg staða fólks á ekki að koma í veg fyrir að það afli sér menntunar, á meðan svo er höfum við ekki tryggt jafnrétti til náms og uppbygging þekkingar verður einsleitari. Grunnrannsóknirnar sem fara fram innan háskólanna eru gangvirki nýsköpunar innan og utan háskólanna.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að opinber fjárframlög á hvern háskólanema nái meðaltali Norðurlandanna, þannig að fjármögnun rannsóknarháskóla og annarra háskóla standist samanburð við alþjóðlega háskóla í kennslu og rannsóknarstarfi,
2. að tryggja að fjárhagslegt stuðningskerfi námsmanna, húsnæðiskerfi og þjónusta við nemendur innan háskólanna sé eflid þannig að fjárhagur og félagsleg staða komi ekki í veg fyrir að einstaklingar sækji sér háskólamenntun og bæti þannig stöðu sína og efli samfélagið,
3. að unnið verði að því að nemendur sem hafa annað tungumál en íslensku sem móðurmál geti stundað fjölbreytt háskólanám á Íslandi,
4. að unnið verði að því að fólk af erlendum uppruna með háskólamenntun fái menntun sína metna á Íslandi,
5. að unnið verði að því í samstarfi við aðila vinnumarkaðarins að erlendir einstaklingar í vinnu á Íslandi geti sótt sér íslenskukennslu án tekjutaps,
6. að boðið verði upp á starfstengda íslenskukennslu,
7. að leitað verði leiða til að tryggja að skólagjöld við Listaháskóla Íslands verði ekki hærra en skráningargjöld Háskóla Íslands,
8. að Listaháskóli Íslands komist í framtíðarhúsnæði sem allra fyrst,
9. að auka aðgengi að listnámi fyrir börn og fullorðið fólk af ólíkum uppruna og hvaðanæva að af landinu,
10. að háskólar á Íslandi verði inngildandi og aðgengilegir og fái til þess fjármagn og faglegan stuðning,
11. að gerðar verði ríkari kröfur um framþróun í kennsluháttum og kennslumati háskóla, og
12. að ríki og Reykjavíkurborg standi í sameiningu að uppbyggingu Vísindaborps í Vatnsmýrinni, samfélagi rannsókna og þróunar þar sem nýsköpun er í forgrunni, með samstarfi háskólanna, stúdentahreyfinga og þekkingarfyrirtækja.

2.6 Menntasjóður námsmanna – tryggjum jafnrétti til náms

Efla verður hlutverk MSN sem félagslegs jöfnunarsjóðs og tryggja þarf að styrkjakerfi lánasjóðsins gagnist ekki fyrst og fremst þeim sem betur eru settir á kostnað þeirra sem mest þurfa á styrk að halda. Jafnframt þarf að tryggja fjármögnun sjóðsins á námi erlendis enda hafa miklar takmarkanir þar á dregið úr því með alvarlegum afleiðingum fyrir uppbyggingu þekkingarhagkerfis.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að meginhlutverk þessa félagslega jöfnunarsjóðs verði að tryggja öllum jafnan rétt til náms
2. að hlutverk sjóðsins þróist út í að vera fyrst og fremst styrktarsjóður
3. að sá hluti sem er lán hafi 2% vaxtaþak og að alfarið verði fallið frá áætlunum um markaðsvexti á námslán,
4. að tekjutenging afborgana haldist,
5. að ekki verði sett takmörk á aldur lánþega,
6. að skilyrði um lánshæfi stúdenta verði endurskoðuð með tilliti til jafnréttis til náms,
7. að frítekjumark námsmanna hækki í samræmi við launaþróun,
8. að grunnframfærsla námsmanna miðist við 100% af grunnviðmiði neysluviðmiða Velferðarráðuneytisins og hún haldi í við launaþróun og
9. að lágmarks námsframvindu kröfur verði 18 ECTS einingar.

2.6 Sí- og endurmenntun – uppfærum þekkinguna

Svo lengi lærir sem lifir. Áskorunum samtímans og framtíðarinnar verður eingöngu mætt með þekkingaröflun. Vægi símenntunar veður sífellt meira og tryggja þarf hindrunarlausan aðgang að henni, ekki síst fyrir fólk í atvinnuleit. Öll þurfum við að fá tækifæri til að takast á við breytingar á starfi, hvort sem það er vegna sjálfvirknivæðingar eða hruns ákveðinna atvinnugreina. Gera verður fólki á vinnumarkaði kleift að uppfæra þekkingu sína og skipta um starfssvið.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að hið opinbera og samtök launafólks og atvinnurekenda greini þörfina fyrir virk sí- og endurmenntunarræði til að mæta breytingum á þeim störfum sem einstaklingum bjóðast,
2. að þess verði gætt að færnispá til framtíðar sé nægilega víðtæk til að gefa glögga mynd af framtíðarmöguleikum launafólks,
3. að fólki á vinnumarkaði bjóðist endurgjaldslaus sí- og endurmenntun sem hluti af virkri atvinnuleit við missi atvinnu, og
4. að stöðug sí- og endurmenntun verði hluti af starfskjörum launafólks á vinnumarkaði.

2.6. Menning og listir

Ríkulegt lista- og menningarlíf er einn helsti styrkur íslensks samfélags. Skapandi greinar hafa um árabil verið mikilvæg burðargrein í íslensku atvinnulífi, þeim fylgja ört vaxandi útflutningstekjur enda hefur íslenskt listafólk borið hróður landsins um heim allan. Menning og listir eru aflvaki nýsköpunar, spegill fyrir samfélagið og sá vettvangur sem einna helst hlúir að frjálsri hugsun, vísýni og umburðarlyndi.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að treysta sjálfstæði Ríkisútvarpsins með föstum tekjustofni til framtíðar sem rennur óskiptur til stofnunarinnar,
2. að tryggja að tekjur Ríkisútvarpsins séu fyrirsjáanlegar til í það minnsta fimm ára í senn og koma þannig í veg fyrir að framtíð þess sé undirorpin duttlungum stjórnvalda,
3. að staða íslenskrar tungu í stafrænum heimi verði tryggð,
4. að styðja við að fólk af erlendum uppruna, sem talar íslensku með hreim, sé sýnilegt í fjölmiðlum,
5. að efla samkeppnissjóði í menningu og listum,
6. að treysta grundvöll kynningarmiðstöðva listgreina og hönnunar,
7. að auðvelda listamönnum af erlendum uppruna þátttöku í lista- og menningarstarfi og auka sýnileika þeirra,
8. að treysta í sessi menningarsamninga landshlutanna og auka stuðning við menningarstarf, stofnanir og söfn víða um land,
9. að virðisaukaskattur af bókum verði í lægsta þrepi og að gripið verði til aðgerða til að styrkja bókaútgáfu í landinu,
10. að rannsóknir fari fram á efnahagslegum umsvifum skapandi greina og áhrifum þeirra á atvinnuvegi landsins,
11. að gera listamönnum kleift að starfa í Hörpu á sanngjörnum kjörum, meðal annars með því að létta á rekstri fasteignarinnar,
12. að starfslaunasjóður listamanna verði eflður,
13. að söfnum og opinberum stofnunum verði gert kleift að borga listamönnum laun fyrir sköpun þeirra og störf, og
14. að viðhafa samráð við starfsfólk í listum og skapandi greinum og hagsmunasamtök þeirra.

2.7. Öflugt æskulýðsstarf – þar sem allir eru með

Skipulagt tólmstundastarf er af mörgum talið hafa víðtækt forvarnargildi, ekki aðeins gegn frávikshegðun, líkt og afbrotum, ofbeldi og vímuefnaneyslu, heldur tengist aukin öflugt tólmstundastarf einnig betri námsárangri, betri líðan, meiri sjálfsvirðingu og jákvæðari líkamsmynd.

Samfylkingin leggur áherslu á:

1. að sett verði skilyrði fyrir opinberum styrkjum til íþróttafélaga að gætt verði að jafnræðis í fjárveitingum til íþróttastarfs stúlkna og drengja,
2. að styrkja íþróttafélög til að þau geti aðlagð starfshætti sína þannig að börn og unglingar með íslensku sem annað mál taki meiri þátt í tólmstunda- og íþróttastarfi,
3. að styrkja sess ungmennafélaga, og
4. að stofnaður verði framkvæmdarsjóður ungmenna sem fjármagna skuli verkefni sem ungt fólk stendur að og leiðir.